

SANDA GOLOPENȚIA

CUPRINS

CONSTANTIN BRĂILOIU SAU DESPRE GLOBALIZAREA ETNOMUZICOLOGIEI

Spandugino
2016

CUPRINS

Cuvânt înainte / 7

Abrevieri / 17

Constantin Brăiloiu sau despre globalizarea
etnomuzicologiei (2001) / 21

1942: Cercetări muzicale la români din afara României / 25

1946–1947: A reveni sau nu în România / 33

*1950–1951: Cum n-a ajuns Constantin Brăiloiu
în Statele Unite* / 57

*1958: Un raport de activitate sau un testament științific
al lui Constantin Brăiloiu?* / 84

Dimensiunea general semiotică a etnomuzicologiei
lui Constantin Brăiloiu (1986) / 95

Constantin Brăiloiu et les universaux pragmatiques (1979) / 109

Înregistrările la est de Bug
ale lui Constantin Brăiloiu (2006) / 121

Constantin Brăiloiu à Genève: 1944–1945 (1992) / 131

L'après-guerre des doubles exils: Constantin Brăiloiu
à Genève entre 1945 et 1948 (1993) / 165

ADDENDA / 207

The Semiotic Dimension of Constantin Brăiloiu's Structural
Ethnomusicology (1986) / 209

Harry Brauner către Anton Golopenția [3.4.1933] (2004) / 223

The Parisian Discovery of Harry Brauner (2005) / 233

ILUSTRAȚII / 245

Lista ilustrațiilor / 253

CONSTANTIN BRĂILOIU SAU DESPRE GLOBALIZAREA ETNOMUZICOLOGIEI

Cunoașterea lui C. Brăiloiu, făcută posibilă prin publicarea *Opere-lor* de către E. Comișel¹, prin tipărirea în Elveția, de către Gilbert Rouget, a unei antologii selective traduse ulterior în engleză² precum și prin bibliografiile și studiile solide ale unor L. Aubert, B. Kremenliev, J.-J. Nattiez, G. Rouget, A. Schaeffner, Ulpiu Vlad³ între mulți alții, nu a ieșit încă deplin din faza

1. Cf. C. Brăiloiu, *Opere/Oeuvres* I (1967); II (1969); III (1974); IV (1979); V (1981); VI (1998). Texte reunite, traduse și prefăcute de Emilia Comișel, București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R.

2. Cf. C. Brailoiu, *Problèmes d'ethnomusicologie*, textes réunis et préfacés par Gilbert Rouget, Genève: Minkoff Reprints, 1973; și C. Brailoiu, *Problems of Ethnomusicology*, Cambridge University Press, 1984.

3. Cf. L. Aubert, *La quête de l'intemporel. Constantin Brailoiu et les Archives internationales de musique populaire*, „Bulletin annuel”, vol. 27, 1985, Genève: Musée d'ethnographie; B. Kremenliev, *Brailoiu Constantin. Problèmes*

acumulărilor de date, mai cu seamă în legătură cu cea de a doua parte a vieții și activității sale, în care C. Brăiloiu „rămâne” la Geneva, „trece” la Paris, plănuiește un exil american care nu se va realiza și pendulează până la sfârșit între Franța și Elveția, „alegând” să moară în cea din urmă.

În cele ce urmează, am ales să vorbim despre patru momente ale exilului lui Constantin Brăiloiu, care marchează în opera cercetătorului, pe de o parte, extinderea metodologiei cercetărilor de teren de la cultura tradițională românească la un număr considerabil de alte culturi – occidentale sau non-occidentale –, iar, pe de altă parte, o contribuție teoretică de pionierat la dezvoltarea structuralismului etnomuzicologic și, ulterior, a unei semiotici

d'ethnomusicologie, „Yearbook of the International Folk Music Council”, vol. 8, p. 126–138; Jean-Jacques Nattiez, *Brailoiu: A Structuralist and Comparatist Collector. A Contribution to the History of Ethnomusicology/ Brailoiu, collecteur, comparatiste et structuraliste. Contribution à l'histoire de l'ethnomusicologie* (in) *La Collection Universelle de Musique populaire enregistrée/ The World Collection of Recorded Folk Music* éditée par/ edited by Constantin Brailoiu (1951–1958). Réédition intégrale, Genève: Archives Internationales de Musique Populaire/ International Archives of Folk Music, Musée d'ethnographie, 1984 (cu o prefață la ediția originală de Ernest Ansermet și o Introducere de Laurent Aubert); G. Rouget, *Préface* (in) C. Brailoiu (1973), p. VII–XVIII; A. Schaeffner, *Bibliographie des travaux de Constantin Brailoiu*, „Revue de musicologie”, vol. XVIII, 1959, p. 3–27; Ulpui Vlad, *Bibliografie Constantin Brăiloiu*, „Revista de etnografie și folclor”, tomul 24, 1979, nr. 1, p. 89–104. Publicat în „Cercetări muzicale” II (1970), p. 15–27, *Omagiu Constantin Brăiloiu* regrupează contribuții semnate de V. Giuleanu, I. D. Chirescu, H. H. Stahl, Z. Vancea, E. Comișel, V. Dinu, L. S. Georgescu, E. M. Nestor, C. Delavrancea, M. G. Andricu, O. Varga, G. Ciobanu, T. Alexandru, F. Georgescu, C. Bugeanu, V. Cosma, D. Smîntînescu și C. Mereș.

etnomuzicologice. Primul moment, care anunță trecerea spre studii etnomuzicologice depășind granițele României, este cel al culegerii efectuate în 1942 printre românii de dincolo de Bug. Îl putem adânci grație unor documente aflate în *Arhiva familiei Golopenția*. Al doilea moment, în care, aflându-se în 1944 la Geneva în vederea organizării unei expoziții de icoane pe sticlă românești, Brăiloiu oscilează îndoit până în anul 1948 între prelungirea oficială a sejurului în străinătate și definitivatul exilului, este evocat pe baza unei declarații în anchetă a lui A. Golopenția, a unui schimb inedit de scrisori între C. Brăiloiu și A. Golopenția și a copiei unei scrisori de recomandare a lui Constantin Brăiloiu pe care Anton Golopenția a trimis-o lui Gregorzy Frumkin, redactorul de la Geneva al *Buletinului statistic al Națiunilor Unite*. Cu excepția celor trei scrisori adresate de Anton Golopenția lui Constantin Brăiloiu, care se găsesc în fondul „Constantin Brăiloiu” al Casei Românești de la Paris, toate celelalte documente amintite se află în Arhivele S.R.I., ca urmare a arestării în 1950 a lui Anton Golopenția de către regimul comunist și a confiscării corespondenței lui dintre 1944–1948. Al treilea moment, care marchează renunțarea, în 1951, la emigrarea în Statele Unite, este documentat printr-un schimb de scrisori între Constantin Brăiloiu (aflat la Paris) și Sabin Manuila, fostul director general al Institutului Central de Statistică, care se afla, încă din anul 1947, în SUA. Am descoperit aceste scrisori (mai exact, scrisorile lui Constantin Brăiloiu și copiile scrisorilor lui S. Manuila) în Arhivele Hoover ale Universității Stanford din California,

unde am făcut cercetări în vara anului 1989, grație unei burse de studii oferite de Hoover Institution for War, Revolution and Peace. Originalele scrisorilor lui Sabin Manuila se află în fondul „Constantin Brăiloiu” al Casei Românești de la Paris. În sfârșit, al patrulea moment, al ultimului raport de activitate la CNRS⁴ prezentat de C. Brăiloiu, se află în fondul „Constantin Brăiloiu” al aceleiași Case Românești.

Țin să mulțumesc pe această cale celor fără al căror sprijin încercarea aceasta de a reveni în timp pe urmele lui Constantin Brăiloiu nu ar fi avut sorti de izbândă: doamnei Ruxandra Guțu-Pelazza, care mi-a atras atenția asupra „geamantanului Brăiloiu” aflat la Casa Românească din Paris și a dăruit cu generozitate timp și efort, deplasându-se în cursul verii lui 1999 de la Bruxelles la Paris spre a fotocopia unele materiale cuprinse în studiul de față; domnului Vittorio Pelazza și domnului Charles de Hillerin, care, de la Bruxelles, respectiv Paris, m-au ajutat, de asemenea, cu căldură și eficiență; domnului Gheorghe V. Barba, care mi-a înlesnit contactul cu A.I.M.P., Biblioteca Muzeului de Etnografie și Arhivele Televiziunii și Radiodifuziunii elvețiene; și domnilor Robert Conquest și Richard F. Staar, care mi-au facilitat contactul cu Arhivele Hoover.

Textele au fost reproduse așa cum se prezintă. Am inclus între croșete puținele intervenții editoriale care ne-au apărut necesare.

4. Abreviere franceză pentru Centre National de la Recherche Scientifique (Centrul Național al Cercetării Științifice).

1942: Cercetări muzicale la români din afara României

În anul 1942, la chemarea lui Anton Golopenția, care conducea o echipă de 15 funcționari ai Institutului Central de Statistică (I.C.S.) în vederea identificării populației românești de la est de Bug, Constantin Brăiloiu sosește pe teren, însoțit de tehnicianul Gheorghe Abălașei, zis Edison (și colaborator fidel al lui Alexandru Rosetti la Laboratorul de Fonetica al Universității București, iar ulterior la Centrul de Cercetări Fonetice și Dialectale al Academiei R.P.R.), spre a face înregistrări muzicale. Vizita necesitase forme birocratice prelungite (între care cel mai greu de obținut fusese avizul forțelor de ocupație germane). Nerăbdarea lui C. Brăiloiu răzbate peste ani în scrisoarea adresată joi, 6 august 1942, lui A. Golopenția, de către T. Stoianovici, pe atunci funcționar al I.C.S., care rămăsese la București înlocuindu-l la conducerea Oficiului de Studii:

Și acum răspunsuri la punctele d-voastră.

1) Autorizațiile de trecere în Ucraina ale d-lor Brăiloiu și Popovici au fost la mine. Le-am trimis d-lui Brăiloiu împreună cu ordinele de serviciu și copiile fotografice ale recomandății atașatului militar german, atrăgându-i în același timp atenția că n-ar fi bine să plece până ce nu primim un cuvânt de unde puteți fi găsiți.

Vizita se producea într-un moment în care mai mulți membri ai Școlii sociologice de la București erau antrenați în lucrări paralele